

Joukkoliikenteen tarjouskilpailu 2025 –

SEUJOUKJ 13.04.2023 § 15

Joensuun seudun joukkoliikenteen liikennöintikohteiden 2 Hammaslahti-Joensuu-Liperi ja 3 Joensuu-Kontiolahti sopimukset päättyvät 1.6.2025. Kumpaakin kohdetta on liikennöity 16 linja-autolla.

Koska uuden linja-autokaluston toimitusajat ovat pitkiä, jopa puolitoista vuotta, on tarjouskilpailu ratkaistava viimeistään vuotta ennen uuden sopimuskauden alkua. Tämän vuoksi kohteiden liikenne 2.6.2025 alkaen on suunniteltava tänä vuonna. Samoin tarjousasiakirjat on laadittava loppuvuoden 2023 aikana, jotta tarjouskilpailu voidaan käydä keväällä 2024. Joensuun seudullinen joukkoliikennejaosto pyytää nyt lausuntoa sopimusajasta, sopimusmallista ja käyttövoimasta. Syksyllä 2023 pyydetään erikseen lausunto palvelutasosta eli alueittain vuorovälistä, vuoromäärästä ja liikennöintiajasta sekä kalustotyypeistä linjoittain.

Sopimusaika

Päättävän sopimuksen sopimusaika kohteessa 2 on kolme vuotta ja optiot sekä kohteessa 3 viisi vuotta ja optio. Sopimusaikojen pituuteen vaikuttivat kaikissa kunnissa tapahtuneet kouluverkon muutokset yläkoulujen osalta.

Uudeksi sopimusajaksi esitämme 4, 5 tai 7 vuotta sekä optio 1-3 vuotta. Sopimus ei saa päättyä samaan aikaan Joensuun paikallisliikenteen sopimuksen kanssa vuonna 2028 tai 2031. Mikäli siirrytään sähköbussiliikenteeseen se edellyttää pitkää sopimuskautta sekä kalusto- että latausasemainvestoinnin vuoksi. Myös Lehmon ja Ylämyllyn alueiden tulevat yhdyskuntarakenteen muutokset uusine liikenneväylineen vaikuttavat sopimuskauden pituuteen. Keskellä sopimuskautta ei saisi tulla ennakoimattomia liikenteen lisäystä aiheuttavia muutoksia.

Sopimusmalli

Liikennöitsijöille maksetaan liikennöinnistä kuukausittain jälkikäteen.

Päätyvissä sopimuksissa on ollut käytössä kannusteurakkamalli, jossa on ollut vuosihinta ja muutokset tehdään yksikköhinnoin (autopäivä, linjatunti, linjakilometri). Kannusteurakkamallissa on maksettu vuoden ajan kiinteää korvausta, minkä jälkeen 30 %:n osuus on sidottu matkustajamäärään. Ongelmana on ollut, etteivät muutoksissa käytettävät yksikköhinnat ole aina olleet suhteessa vuosihintaan eikä kuukausihinta huomioi kausivaihteluita.

Paikallisliikennekohteessa on käytössä Suomessa yleinen bruttomalli, jossa liikennöitsijälle maksetaan yksikköhintojen (autopäivä, linjatunti, linjakilometri) mukaan ajetusta liikenteestä. Liikennöitsijälle voidaan myös maksaa laatupalkkiota asiakastytyväisyystutkimuksen ja liikennöintivarmuuden perusteella. Ajamattomien vuorojen ja palvelurikkeiden perusteella korvausta voidaan vähentää tai sanktioida.

Kohteissa 2 ja 3 esitetään siirtymistä bruttomalliin kuten kohteessa 1 Joensuun paikallisliikenne.

Käyttövoima

Näissä seutuliikennekohteissa käytetään kahdenlaista kalustoa: matalalattiabusseja ja kouluautoina seutubusseja. Myös pienkalusto on mahdollinen.

Puhtaan kaluston direktiivi koskee vain matalalattiabusseja, joista lukumäärältään 41% tulee olla puhtaita ajoneuvoja ja niistä puolet sähköbusseja. Puhtaita käyttövoimia ovat lain mukaan biopolttoaine, kaasu ja sähkö, kansallisessa laissamme ei kuitenkaan ole meille sähköbussivaatimusta. Paikallisliikenteen

tarjouskilpailussa vuonna 2020 halusimme direktiivin mukaisen osuuden puhtaita autoja, joissa sai käyttää uusiutuvaa dieseliä (HVO), biokaasua tai sähköä. Tarjouskilpailussa käyttövoimat oli pisteytetty, vety rinnastettiin sähkөөn.

Linjapituudet Hammaslahden, Kontiolahten ja Liperin suuntaan ovat sellaisia, että sähköbussit ovat jo mahdollisia. Toisaalta linjalla 101 Niitylahti-Joensuu-Ylämylly sähköbussit pitäisi vaihtaa lataukseen linjan päistä ellemmme salli vaihtoa Joensuun keskustassa, muilla linjoilla vaihto onnistuu Joensuussa. Seutubussejakin löytyy jo sähköisinä, mutta ajosuorite voi olla niin pieni, esimerkiksi Liperi-Ylämylly-Liperi tai Lehmo-Kontiolahti-Lehmo, ettei se ole taloudellisesti järkevää.

Wegas avasi syksyllä 2022 biokaasun tankkausaseman Joensuuhun Wahlforsinkadulle. Kaasubusseja on saatavana sekä matalalattiabusseina että seutuliikennebusseina. Pienkalustossa on vähän tarjontaa sähkö- tai kaasubusseina.

Hintatason ennustetaan olevan lähellä nykyisten sopimusten indeksikorjattuja yksikköhintoja. Suurin merkitys hintaan on liikenteen määrällä. Myös kaluston ikä vaikuttaa hintatasoon, käytetäänkö uutta vai käytettynä hankittua kalustoa. Paikallisliikenteen tarjouskilpailussa vuonna 2020 halvimman ja kalleimman tarjouksen ero oli 10 %, ja kaikkia käyttövoimia tarjottiin.

Tarjousasiakirjojen valmistelua varten pyydämme kunnilta lausuntoa sopimusajan pituudesta, sopimusmallista ja linja-autojen käyttövoimasta. Käyttövoiman osalta pyydämme näkemystä seuraaviin kysymyksiin: Halutaanko puhdasta käyttövoimaa lain vaatimusta enemmän, halutaanko esimerkiksi kaikkien matalalattiabussien olevan puhtaita? Halutaanko kaikkien seutubussien tai osan seutubusseista olevan puhtaita esimerkiksi ajosuoritteen perusteella?

Valmistelija: joukkoliikennesuunnittelija Timo Lappi

Joukkoliikennelogistikon päätösehdotus:

Seudullinen joukkoliikennejaosto päättää

pyytää tulevaa tarjouskilpailua varten kunnilta lausuntoa 31.5.2023 mennessä

- sopimusajan pituudesta,
- sopimusmallista ja
- linja-autojen käyttövoimasta.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.

SEUJOUKJ 11.10.2023 § 31
445/02.08.00.01/2023

Saapuneet lausunnot ja palvelutaso

Joensuun seudun joukkoliikenteen liikennöintikohteiden 2 Hammaslahti-Joensuu-Liperi ja 3 Joensuu-Kontiolahti sopimukset päättyvät 1.6.2025. Kumpaakin kohdetta on liikennöity 16 linja-autolla.

Joensuun seudullinen joukkoliikennejaosto pyysi tulevaa tarjouskilpailua varten kunnilta lausuntoa 31.5.2023 mennessä

1. sopimusajan pituudesta,
2. sopimusmallista ja
3. linja-autojen käyttövoimasta.

Sopimusaika

Uudeksi sopimusajaksi esitimme 4, 5 tai 7 vuotta sekä optio 1-3 vuotta. Sopimus ei saa päättyä samaan aikaan Joensuun paikallisliikenteen sopimuksen kanssa vuonna 2028 tai 2031.

Joensuun lausunnon mukaan sopimusajan pituudeksi sopivin on seitsemän vuoden sopimusaika ja lisäksi mahdollinen kolmen vuoden optiokausi. Tämä olisi myös tarjoajien kannalta optimaalinen ratkaisu liikennöintikalustoinvestoinnin näkökulmasta, mikä voi näkyä myös tilaajalle edullisempänä hinnoitteluna.

Kontiolahden kunta esittää sopimusajan pituudeksi 4 vuotta ja optioksi 1+1+1 vuotta. Sopimusajan pituudessa on huomioitava teknologian kehitys ja sen tuomat erilaiset mahdollisuudet puhtaampaan ja edullisempaa liikennöintiin.

Liperin lausunnon mukaan sopimusajan tulisi olla riittävän pitkä, jotta uuden kaluston vaatimat investoinnit eivät tarpeettomasti nosta yksikköhintoja.

Kuntien kanssa jatketaan neuvotteluita Lehmon ja Ylämyllyn alueiden yhdyskuntarakenteen muutoksista suhteessa sopimusaikaan. Lopullisesti sopimusaika päätetään noiden neuvotteluiden ja mahdollisille tarjoajille suunnatun markkinavuoropuhelun jälkeen.

Sopimusmalli

Kohteissa 2 ja 3 esitettiin siirtymistä bruttomalliin kuten kohteessa 1 Joensuun paikallisliikenne. Kaikki kunnat kannattivat bruttomalliin siirtymistä.

Käyttövoima

Näissä seutuliikennekohteissa käytetään kahdenlaista kalustoa: matalalattiabusseja ja kouluautoina seutubusseja. Myös pienkalusto on mahdollinen. Puhtaan kaluston direktiivi koskee vain matalalattiabusseja, joista lukumäärältään 41 % tulee olla puhtaita ajoneuvoja ja niistä puolet sähköbusseja. Puhtaita käyttövoimia ovat lain mukaan biopolttoaine, kaasu ja sähkö, kansallisessa laissamme ei kuitenkaan ole meille sähköbussivaatimusta.

Joensuun lausunnon mukaan ilmastotavoitteidenkin takia kaikissa matalalattiabusseissa tulee käyttövoimana olla jokin seuraavista puhtaista käyttövoimista: biokaasu, sähkö, uusiutuva diesel (HVO) tai vety. Muussa bussikalustossa ei puhdasta käyttövoimaa, niiden kohtuullisen vähäisen ajosuoritteen ja kustannusten takia, ole syytä pitää tarjousvaiheen vaatimuksena. Tarjouskilpailussa käyttövoimien pisteytys tulee toteuttaa siten, että energialähteille biokaasu ja sähköenergia asetetaan sama pisteytys.

Kontiolahden kunta esittää linja-autojen puhtaan käyttövoiman osuudeksi matalalattiabusseissa vähintään direktiivin vaatima määrää sekä suosivansa puhtaiden ajoneuvojen määrän lisäämistä sopimuskauden aikana. Puhtaiden ajoneuvojen lisäämiseen sopimuskauden aikana luodaan kannustinjärjestelmä niin matalalattia- kuin seutubusseissa. Valmiusasiat huomioiden dieselbusseja ei voi poistaa kokonaan käytöstä, vaan ne ovat tarvittaessa käytössä mahdollisissa häiriö-/poikkeustilanteissa tarvittavilta osin. Dieselbussien kierrätystä kaupunki-alueilta seutualueille ei kannateta. Kontiolahden kunta korostaa kuitenkin kokonaistaloudellisesti edullisen vaihtoehdon suosimista käyttövoiman valinnassa.

Liperin lausunnon mukaan käyttövoiman osalta matalalattiabusseihin tulee jo direktiivin kautta minimivaatimus tietyistä osuudesta puhtaita ajoneuvoja. Kunnan taloudellinen tilanne on kuitenkin merkittävästi heikkenemässä vuodesta 2024 alkaen. Kestävän kehityksen tavoitteiden ja taloudellisten realiteettien väliltä joudutaan hakemaan kompromisseja. Direktiivin minimitaso voisi riittää lähtökohdaksi matalalattiabusseissa ja tätä suurempi osuus puhtaita ajoneuvoja voitaisiin pisteyttää. Myös puhtaiden ajoneuvojen käyttövoimavaihtoehdot voidaan pisteyttää. Seutubussien osalta euroaluokan korottaminen sekä kalustolle asetettava ikävaatimus voisivat olla tässä vaiheessa riittävät toimet. Kuten

lausuntopyynnössäkin on todettu, seutubussien osalta vaatimus sähköbussista ei pienehkön ajosuoritteen vuoksi ole taloudellisesti järkevää.

Palvelutaso

Joensuun seudun joukkoliikenteen palvelutasotavoitteet on määritelty seudullisessa joukkoliikennejaostossa 20.5.2012 § 31, 6.4.2017 § 12, 12.4.2018 § 14 ja 10.6.2020 § 23.

Liikennepalvelulain tultua voimaan 1.7.2018 joukkoliikenteen palvelutason määrittely ei ole enää joukkoliikenteen toimivaltaisen viranomaisen lakisääteinen tehtävä. Palvelutasotavoitteilla voidaan kuitenkin kuvata sitä, millaisia joukkoliikenteen palveluja alueella halutaan tarjota ja millaiseksi toimivaltainen viranomainen pyrkii kehittämään alueen joukkoliikennepalveluja.

Tarjouskilpailua varten päivitetään vuonna 2018 hyväksytty palvelutaso Joensuu-Hammaslahti, Joensuu-Kontiolahti ja Joensuu-Liperi suuntien liikenteille 2.6.2025 alkavalle sopimuskaudelle. Palvelutason muutostarpeita on tarkasteltu matkustajamäärien, yhdyskuntarakenteen muutosten, tulleiden asiakaspalautteiden ja asiakaskyselyiden perustella.

Palvelutasossa on kolme luokkaa: kilpailutaso, keskitaso ja perustaso. Perustason liikenne kattaa vain arkipäivien koulu-, opiskelu- ja työmatkayhteydet. Keskitasossa liikennettä on joka päivä aamusta iltaan vilkkaimpaan aikaan ainakin kerran tunnissa ja hiljaiseen aikaan vähintään joka toinen tunti. Kilpailutasossa liikennettä on varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan vilkkaimpaan aikaan vähintään kaksi vuoroa tunnissa ja hiljaiseen aikaan vähintään kerran tunnissa.

Kilpailutason alueita ovat Reijola-Niittylahti, Ylämylly-Honkalampi-Jyrinkylä ja Lehmo-Kylmäoja. Keskitason alueita ovat Hammaslahti sekä sen ja Reijolan välinen osuus, Liperin kk sekä sen ja Ylämyllyn välinen osuus ja Kontiolahden kk, Kontioniemi ja Paihola sekä niiden ja Lehmon välinen osuus. Muut alueet kuuluvat perustasaan. Alueen todellinen palvelutaso voi olla luokitusta parempi.

Palvelutason perusteella suunnitellaan linjasto ja aikataulusto. Palvelutason parannuksia ja muutoksia voidaan tehdä vaiheittain sopimuskauden aikana. Tämä tarkoittaa käytännössä uusien linjojen perustamista, linjojen vuorovälin tihentämistä sekä liikennöintiajan jatkamista aamulla ja illalla vaiheittain.

Palvelutasoon voidaan sisällyttää myös linjoilla käytettävä kalusto.

Seuraavilla linjoilla on ollut käytössä matalalattiabussit:

101 Niittylahti-Joensuu-Ylämylly-Jyrinkylä
102 Nepenmäki-Joensuu-Ylämylly-Honkalampi-Liperi
103 Urheilupuisto-Joensuu-Reijola-Hammaslahti
104 Otsola-Joensuu-Reijola-Suhmura-Hammaslahti
129 Jyrinkylä-Honkalampi-Ylämylly-Lautasuo
201 Joensuu-Mutala-Lehmola-Kylmäoja
202 Nepenmäki-Joensuu-Mutala-Lehmola-Kylmäoja-Kontiolahti
204 Petäikkölä-Joensuu-Rantakylä-Lehmo-Kylmäoja-Paihola

Seuraavilla linjoilla on ollut käytössä korkealattiaiset seutubussit:

112 Joensuu-Särkivaara-Kumpu-Reijola-Joensuu
114 Joensuu-Reijola-Niittylahden koulu-Niittylahti
124 Liperi-Ylämylly-Jyrinkylä
127 Ylämylly-Viinijärvi
131 Ylämylly-Vaivio
203 Kontiolahti-Kontioniemi
205 Joensuu-Vanha Nurmeksentie-Kontiolahti
206 Joensuu-Mönni-Jakokoski-Kontiolahti
207 Joensuu-liksenniitty-Kulho-Kuurna-Kontiolahti
208 Joensuu-Kupluskylä-Lehmo-Kylmäoja-Kontiolahti

211 Kontiolahti-Onttola-Kunnasniemi
212 Joensuu-Lehmola-Kontiolahti
214 Kontiolahti-Kontioniemi-Paihola-Kuurna
215 Kontiolahti-Onttola

Autotyyppikohtaisissa kalustovaatimuksissa noudatetaan soveltuvin osin vastajulkaistuja Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien kalustovaatimuksia sekä HSL:n kalustovaatimuksia.

Tarjousasiakirjojen valmistelua varten pyydämme kunnilta lausuntoa alueiden palvelutasosta sekä matalalattiabussien ja seutubussien soveltuvuudesta linjoille. Voidaanko joillakin linjoilla käyttää myös pienkalustoa. Lisäksi onko busseissa tarvetta joihinkin uusiin ominaisuuksiin tai varusteisiin ja tulisiko kalustoa pisteyttää ominaisuuksien tai varusteiden osalta jotenkin.

Valmistelija: joukkoliikennesuunnittelija Timo Lappi

Liikennejärjestelmänsinöörin päätösehdotus:

Seudullinen joukkoliikennejaosto päättää

merkitä saapuneet lausunnot tiedokseen ja pyytää tulevaa tarjouskilpailua varten kunnilta lausuntoa 15.11.2023 mennessä

1. alueiden palvelutasosta,
2. matalalattiabussien ja seutubussien soveltuvuudesta linjoille,
3. voidaanko linjoilla käyttää pienkalustoa,
4. onko busseissa tarve joihinkin uusiin ominaisuuksiin tai varusteisiin ja
5. tulisiko kalustoa pisteyttää ominaisuuksien tai varusteiden osalta.

Päätös:

Hyväksyttiin yksimielisesti.